

DAVRANIŞ BİLİMLERİNDE TEMEL KAVRAMLAR-2

ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
MERAL GÜNEŐ ERĐİN

6. BENLİK

- ▶ Benlik İngilizce'de (self) 'kendi' anlamına gelmektedir.
- ▶ Benlik, insanın kendisini tanıma ve değerlendirme şeklidir.
- ▶ Benlik, kişiliğimizin hissi (sübjektif) yönüdür. Diğer bir deyişle kendimiz hakkında ne düşündüğümüz ya da hissettiğimizdir.

- ▶ Benlik, insanda **iki yaş civarında** oluşmaya başlar. Birey daha çok ergenlik çağına geldiğinde ‘Ben Kimim?’ gibi sorular sorar ve cevaplarını arar. Bu dönemde birey hızlı fizyolojik değişimler gösterir ve gelecekteki eğitimi, kariyerini ve kişiliğini oluşturma çabası içinde olduğunu belli eder.
- ▶ Kısaca, ergenlik dönemi birey için değişim, gelişim, olgunlaşma ve benliğini bulma aşamasıdır.
- ▶ Benliğin üç boyutu vardır. Bunlar:
 1. İçseldir.
 2. Birey tarafından yapılandırılır.
 3. Dinamiktir.

- ▶ Benlik aynı zamanda toplumsal yaşantılar sonucunda kazanılan bir oluşumdur. Buna aynı zamanda **'toplumsal benlik'** de denir.
- ▶ Toplumsal benlik aynı zamanda bireye öteki insanların verdikleri tepkilerle **yüklenen kimliktir.** Çünkü insanda öz benliğin oluşması doğuştan itibaren diğer insanlarla olan ilişkiler ile mümkündür. Benlik bu durumda sosyal bir sonuçtur.

İnsanın benliği aşağıda belirtilen řu yollarla gelişir:

- ▶ **Başkalarının bizi değerlendirmesi (Ayna Benlik)**
- ▶ **Başka insanlarla kıyaslama**
- ▶ **Statü ve roller**

Başkalarının Bizi Değerlendirmesi

- ▶ Başkalarının bizi nasıl gördüğü hususlarındaki inançları bir aynanın yansımalarına benzer.
- ▶ Başka insanların bizim hakkımızdaki düşüncelerinin, davranışlarımız üzerindeki etkileri inkar edilemez. Çünkü insanlar etkileşim nedeniyle birçok davranış göstermektedirler.

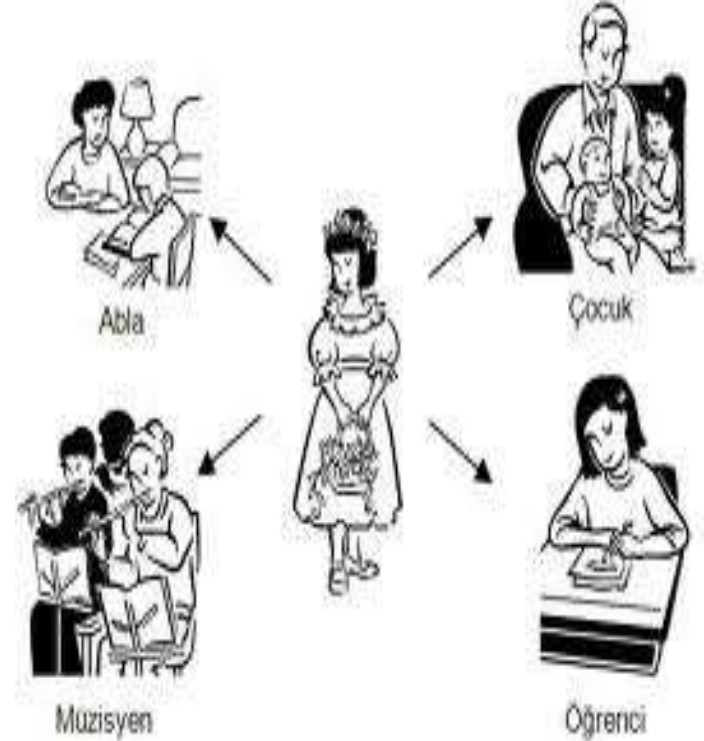
Başka İnsanlarla Kıyaslama

- ▶ Bireyler kendi yetenek ve tutumlarını başkalarının yetenek ve tutumlarıyla karşılaştırarak davranış geliştirirler. Bunun için bireyler iki farklı alanda kıyaslama yaparlar;
- ▶ İnsanlar karmaşık durumlarla karşılaştıklarında yani kendileri için belirsizlik ortamında ellerinde kendilerini ölçecek objektif standart bir ölçek bulunmadığında kıyaslamaya başvururlar.

- ▶ İnsanlar kendilerini ilk anda çevrelerinde kim varsa onunla kıyaslarlar.
- ▶ Üst düzeyde başarı için kendilerini üst durumdaki bir bireyle **(yukarı doğru)** karşılaştırırlar. Herhangi bir yeteneği kendisinden daha kötü durumda olanla da **aşağı doğru** kıyaslama yapabilirler.

Statü ve Roller

- ▶ Sosyal yaşamda bireylerin birden fazla statüleri vardır.
- ▶ Evde anne-baba, işte iş adamı veya kadını, bir kulüpte sporcu vb. Bu statülerin gereğine göre davranış sergileriz ve bu davranışlar zamanla benliğimizin birer parçası olur.

Benliğin Fonksiyonları

- ▶ **Örgütleyicilik:** Kendimiz ve dış sosyal dünya hakkındaki bilgileri toplama ve yorumlama faaliyetlerinin düzenlenmesi.
- ▶ **Duygusalılık:** İdealimizdeki benlikle olmamız gereken benliği kıyaslama.
- ▶ **Yöneticilik:** Davranışlarımızı yönetme ve yönlendirmemize yardımcı olur.

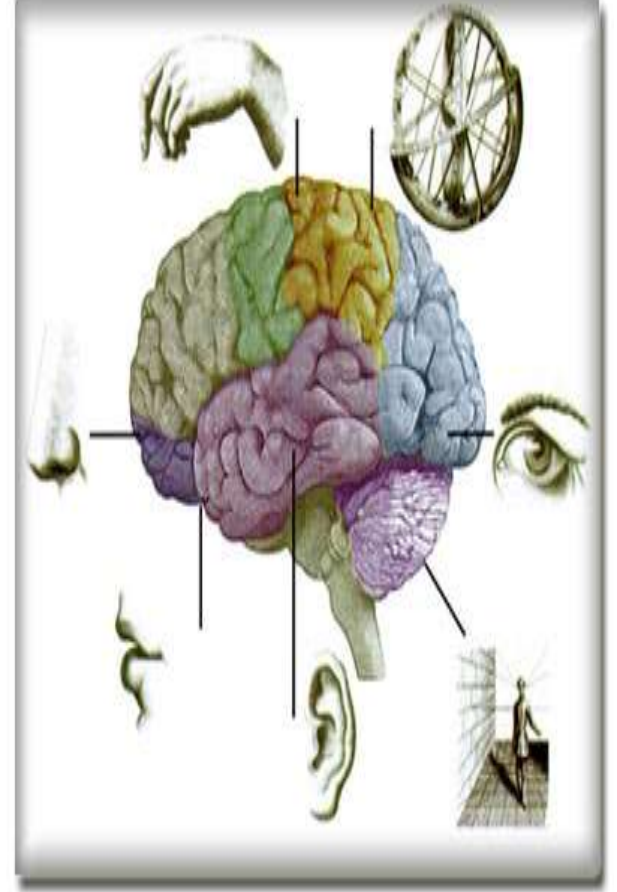

7. ALGI

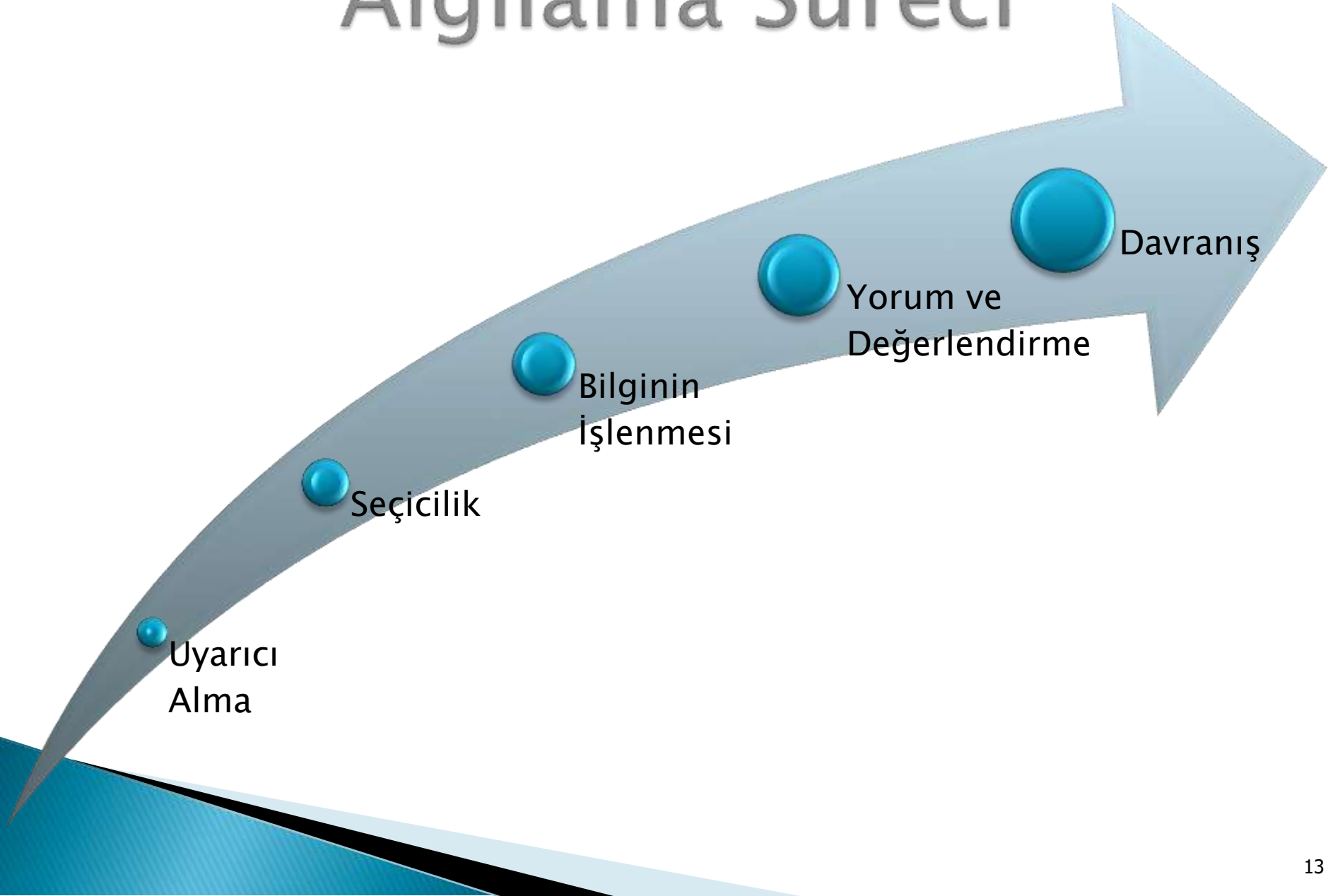
- ▶ Öğrenirken ve düşünürken kullandığımız duyuşal (sensory) bilgi dış dünyadan bize nasıl geçer?
- ▶ Bu bilgiyi biz, duyum (sensation) ve algı (perception) olmak üzere iki düzeyde işleriz.
- ▶ Duyum bir ışığın parlaklığı, bir ses tonunun perdesi, çayın sıcaklığı ve elimiz yandığında duyduğumuz acı gibi basit yaşantılarımız sadece duyumlardan ibaret değildir.

- ▶ Günlük yaşantımızda duyularımızı devamlı bir şekilde yorumlama işlemine açık tutarız.
- ▶ Tonlardaki dizini melodi, küp şeklindeki büyük cisim bir ev olarak, soğuk ve ıslak bir duyumu ise yağmur olarak yorumlarız.
- ▶ Duyuları yorumlama, onları anlamlı hale getirme sürecine **algı** denir.
- ▶ Beş duyu organımızla elde ettiğimiz her türlü bilginin beynimizde şekillenmesi ve görünüm kazanmasıdır.

Algılama Süreci

Algı sürecinde üç tip uyarıcıdan söz etmek mümkündür. Bunlar:

1. Dış çevreden gelen uyarıcılar
2. Fiziksel çevre uyarıcıları
3. Sosyo-Kültürel çevre uyarıcıları

- ▶ *Bir insanın bir olaya bakış açısını (algısını) değiştirebilirsen durumu düzeltebilirsin. Anne çocuğunun kavgacı olmasından şikayetçidir. Anneye bu iyi bir şey, ilerde dayak yemez, hakkını yedirmez, kendi ayakları üzerinde durur de; algısı değişir. Dünyayı anlamlandırmamızı sağlayan şey algılarımızdır.*

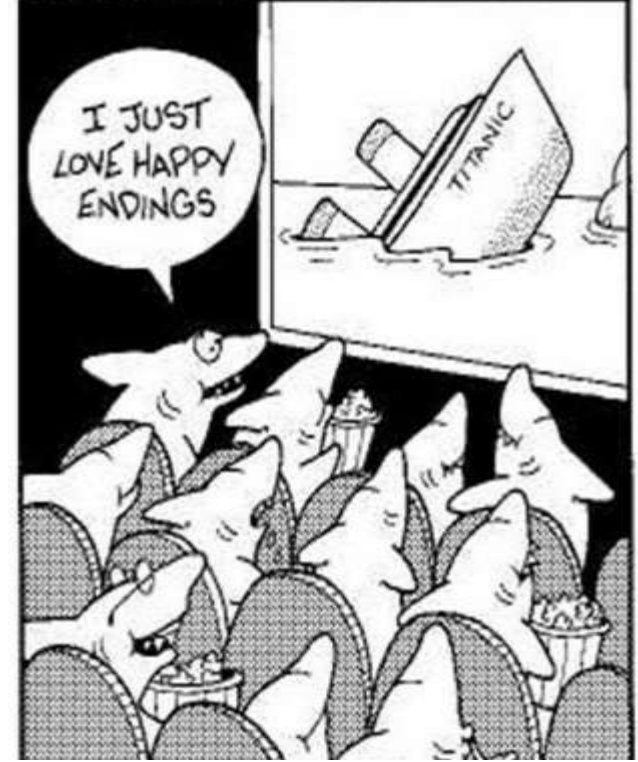
► **Algılamaya etki eden faktörler şunlardır:**

1. **Algıda ihtiyaç ve ilgiler rol oynar.**

(Çocuğu üniversiteye hazırlanacak olanların dikkatini dersaneler çeker, acıkınca restaurantlar, fotoğraf makinesi almaya karar verenler vb.)

2. **İnsanların alışkanlıkları ve tutumları algı üzerinde etkili olmaktadır.**

(Spor müsabakası polisler farklı taraftar ve oyuncular farklı görüşe sahiptirler.)

Algının Özellikleri

- ▶ Algı, bireyin çevreye uymasını kolaylaştırır. Dış çevrenin ve uyaranların tanınmasıyla algı oluşur.
- ▶ Algı, varlıkları mekanda (zihinde) belli bir yere yerleştirmektedir.
- ▶ Algı, insanda olay ve varlık anlayışını meydana getirir.

Algıda Seçicilik

- ▶ Algının en belirgin özelliklerinden biri seçici oluşudur. Belirli bir anda, insanın duyu organları çok sayıda uyarıcı tarafından bombardıman edilir.
- ▶ Ancak bu zaman sürecinde biz tüm uyarıcılardan sadece birkaçını belirgin olarak algılarız. İşte organizmanın enerjisi ve algısını bu uyarıcılardan birine çevirmesine ‘dikkat’ adı verilir. Buna bağlı olarak dikkatimizi sadece bir varlığa ve bir uyarıcıya yönelterek onunla ilgili bilgileri almamıza ‘**algıda seçicilik**’ adı verilir.

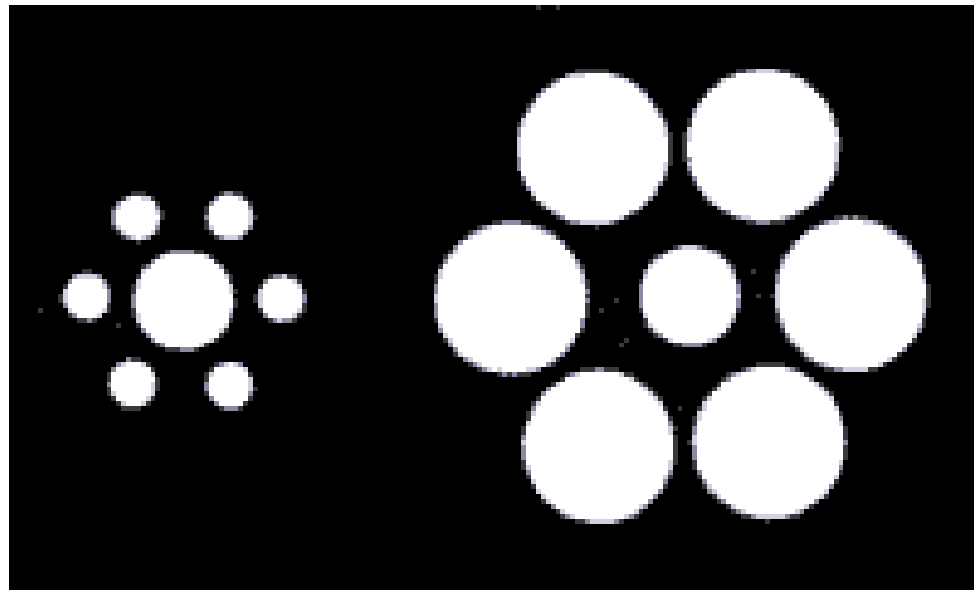
Gördüğün ilk bes kelime seni temsil ediyor.

LNSEBEPKSMASNZEVKJRIDL SMSIFNDSMUCİZELMD
KSJDMDLGOFMSKAHVEKSHIRMYAZDL DIFÜZGÜNMF
LCMCAŞIKKDMGSİGARAHIRSKTLSEVGİYOTPASLFM
FLOPERTYDSGDEVGBUITYBBXCDQPLIMRAHATYNT
BREKAĞITEGNEFESOMLKDEFTERMÖFKEPĞÜÖÇİTR
MGMUTSUZRINMDSAXZCEGÜNEŞWTRYNKIUMLIOK
MLÇÖÖĞŞÖYTRELNKSMASNJRIDL SKİTAPMSALKOLI
FNDSL AŞIKMDKSJDMDLGOFMSKSHIRMDLDIFMFLC
MCAŞIKKDMGKTLYAPRAKSLEĞİTİMFMFLOPYAĞMU
RERTYDSVGBUITYBBXC DERİNQPLIMYNTBRETATLI
EGNOMLKMPĞÜÖÇİTRMGSİNEMARINMDSAXZCMUZ
EWTRYNKIUMLIOKMLNEFRETÇÖOAŞKĞŞÖYTRELNK
VGBUITYBBXCDQPLIMYNTBRNUTELLAE EGNOMLK
MPĞÜÖÇİTRMGRINMDSAXZCEWTRYNKIUMLIOKMLÇ
KALEMÖÖĞŞÖYTRELNKÜÖÇİTMASKÜLENRMGRINM
DSAXZİHTİRASCEWTRYALNIZNKIUSONUÇMLIOKML
ÇÖÖĞŞÖYTRELNKVGBUITYBBXCDQPLSUÇLUIMYN

What do you see?

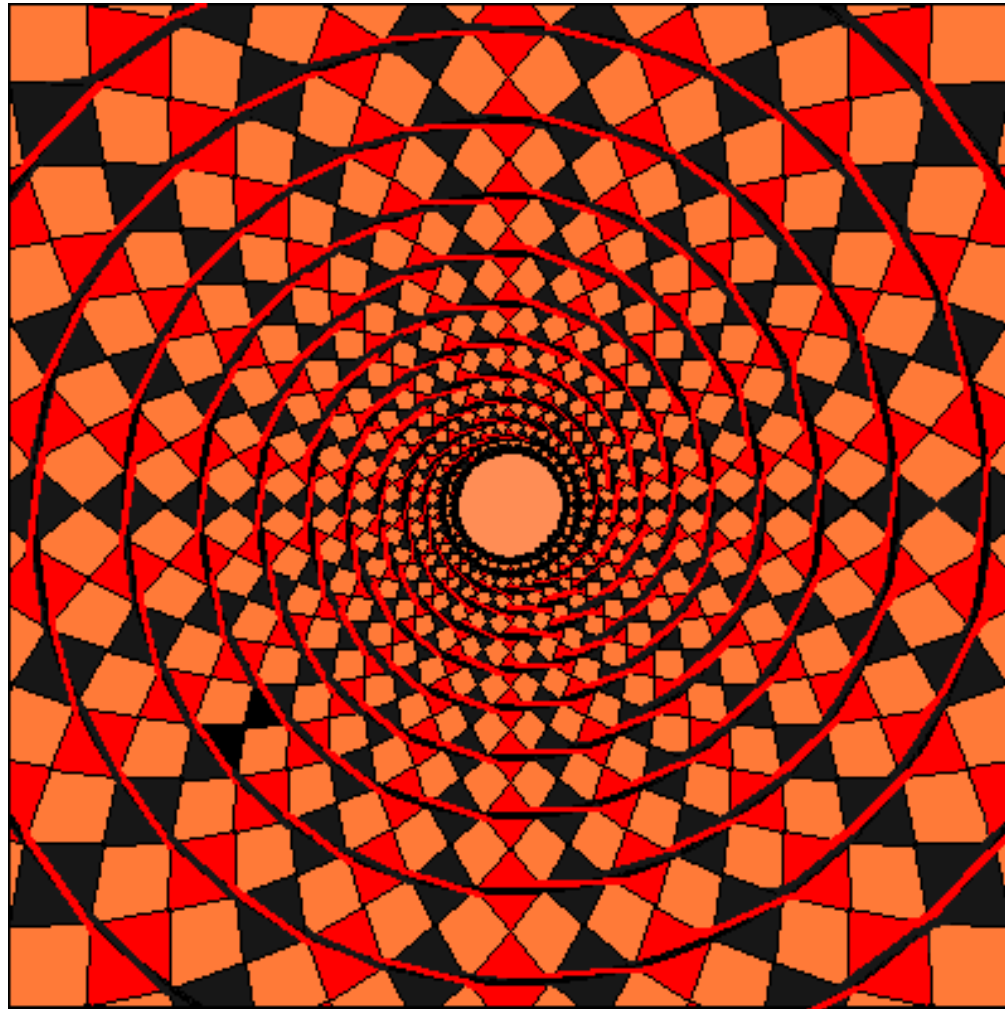

Is the left center circle bigger?

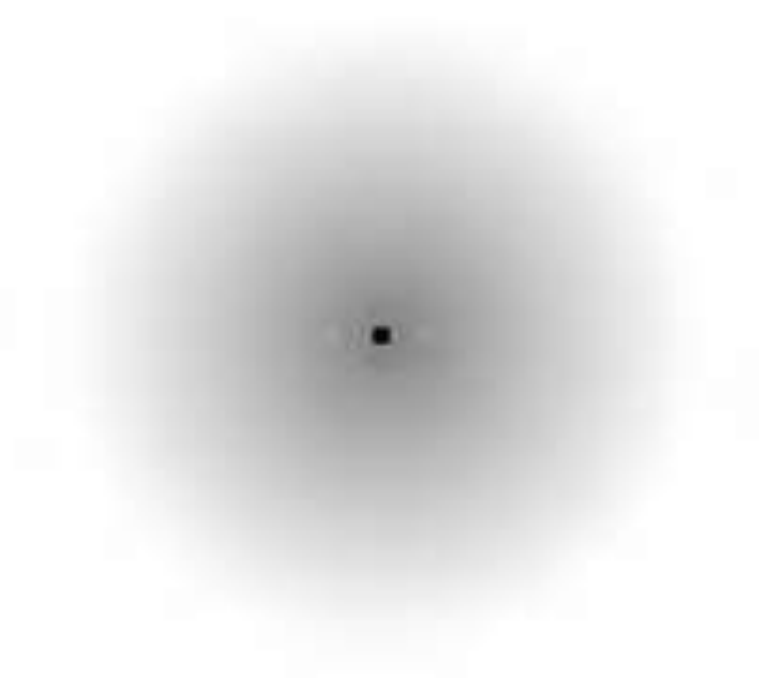
No, they're both the **same size**

It's a spiral, right?

No, these are a bunch of independent circles

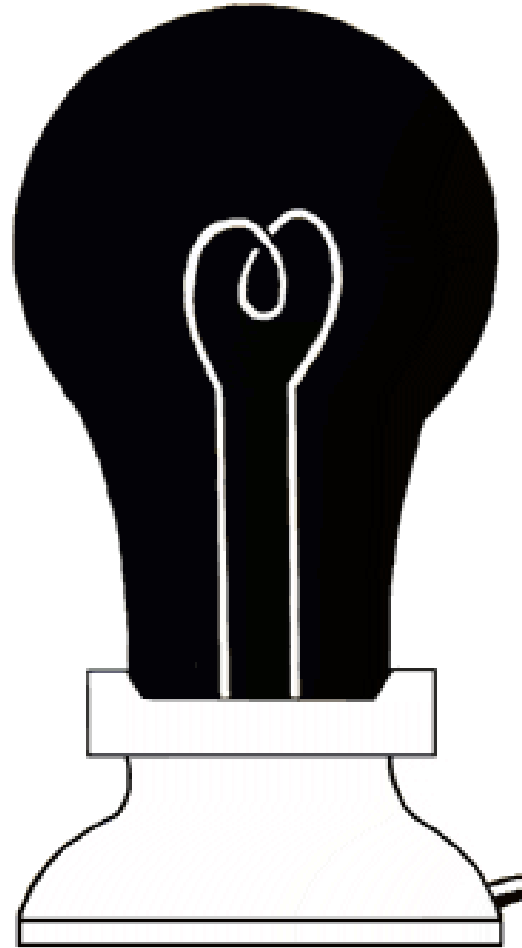
Keep staring at the black dot. After a while the gray haze around it will appear to shrink.

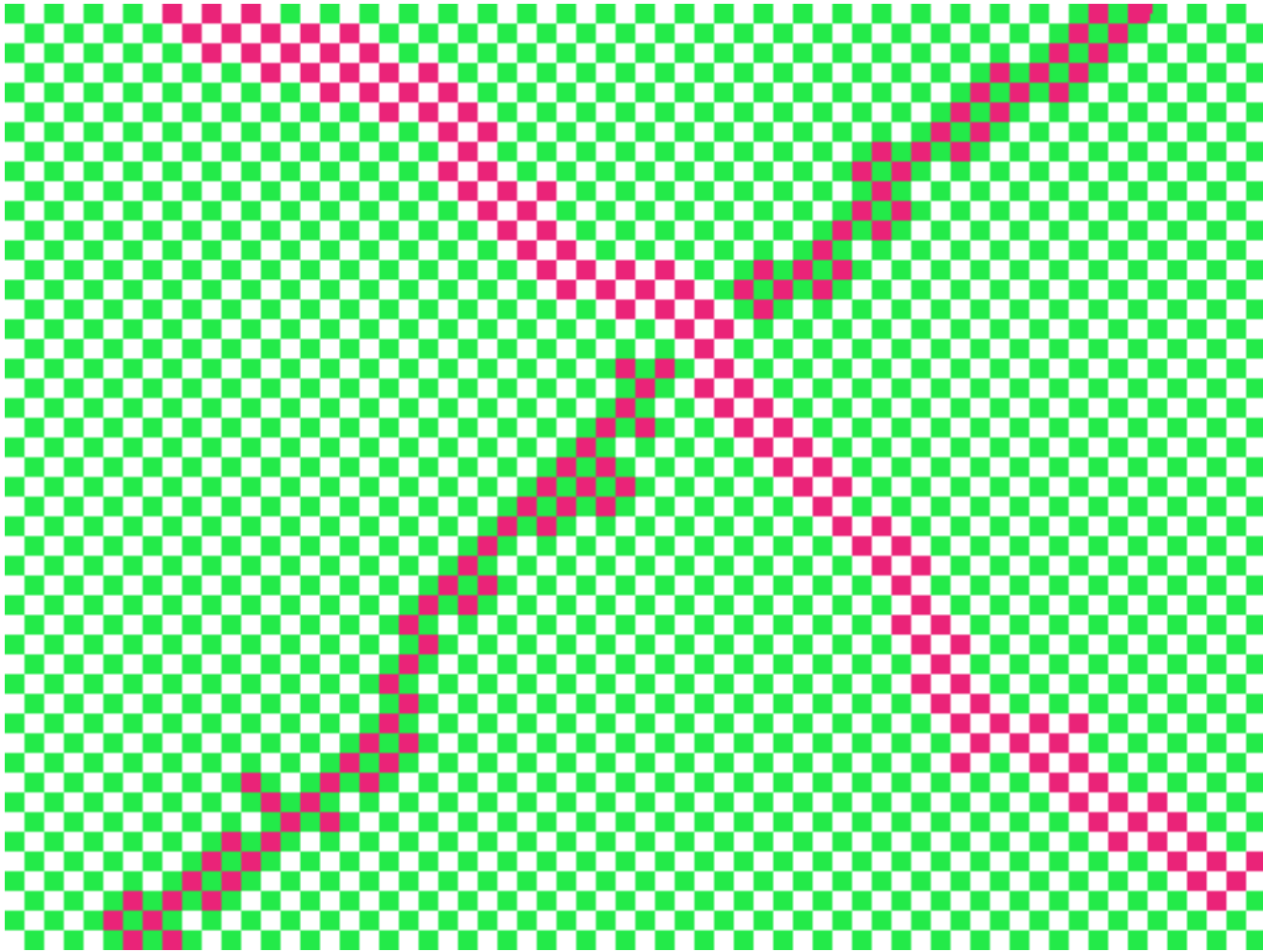
Can you find the dog?

Stare at the black lightbulb for at least 30 seconds.
Then immediately stare at a white area on the screen
or at a sheet of paper. You should see a glowing light bulb!

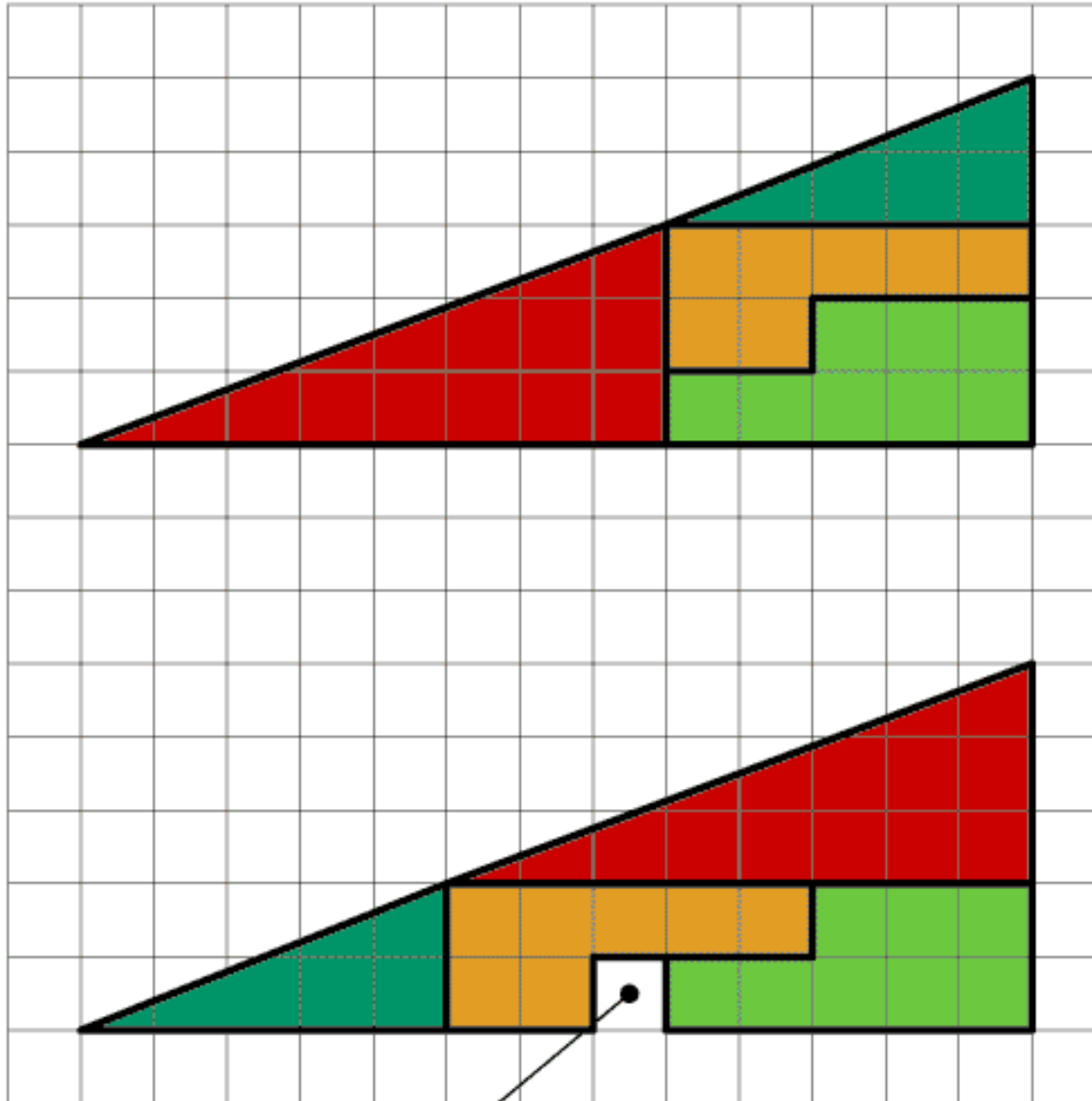

How many colors do you see?

There are only 3 colors: White, green, and pink.
There seem to be two different shades of pink,
but there is only one pink.

HOW CAN THIS BE TRUE ?

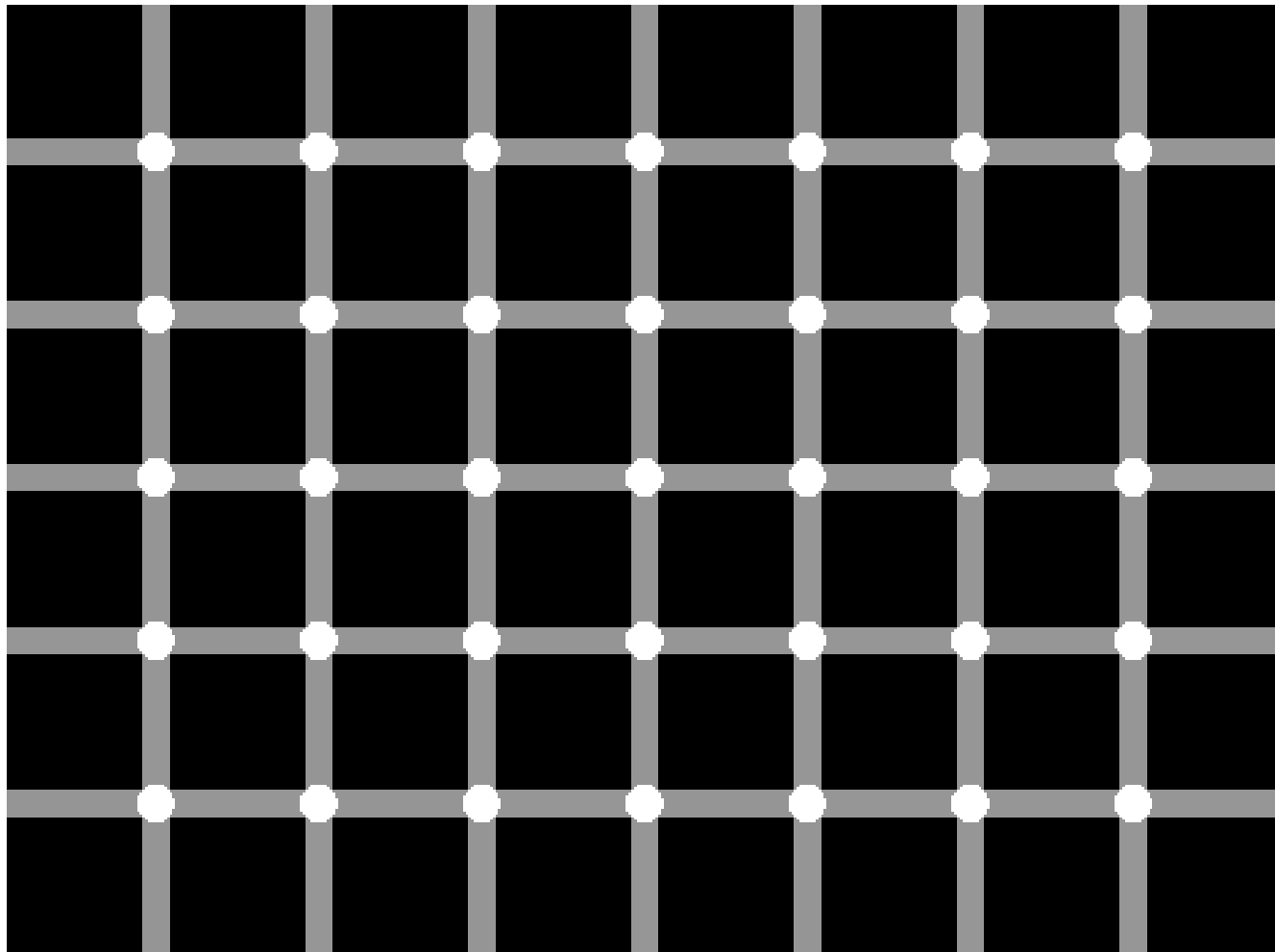
*Below the four
parts are
moved around*

*The partitions
are exactly the
same, as those
used above*

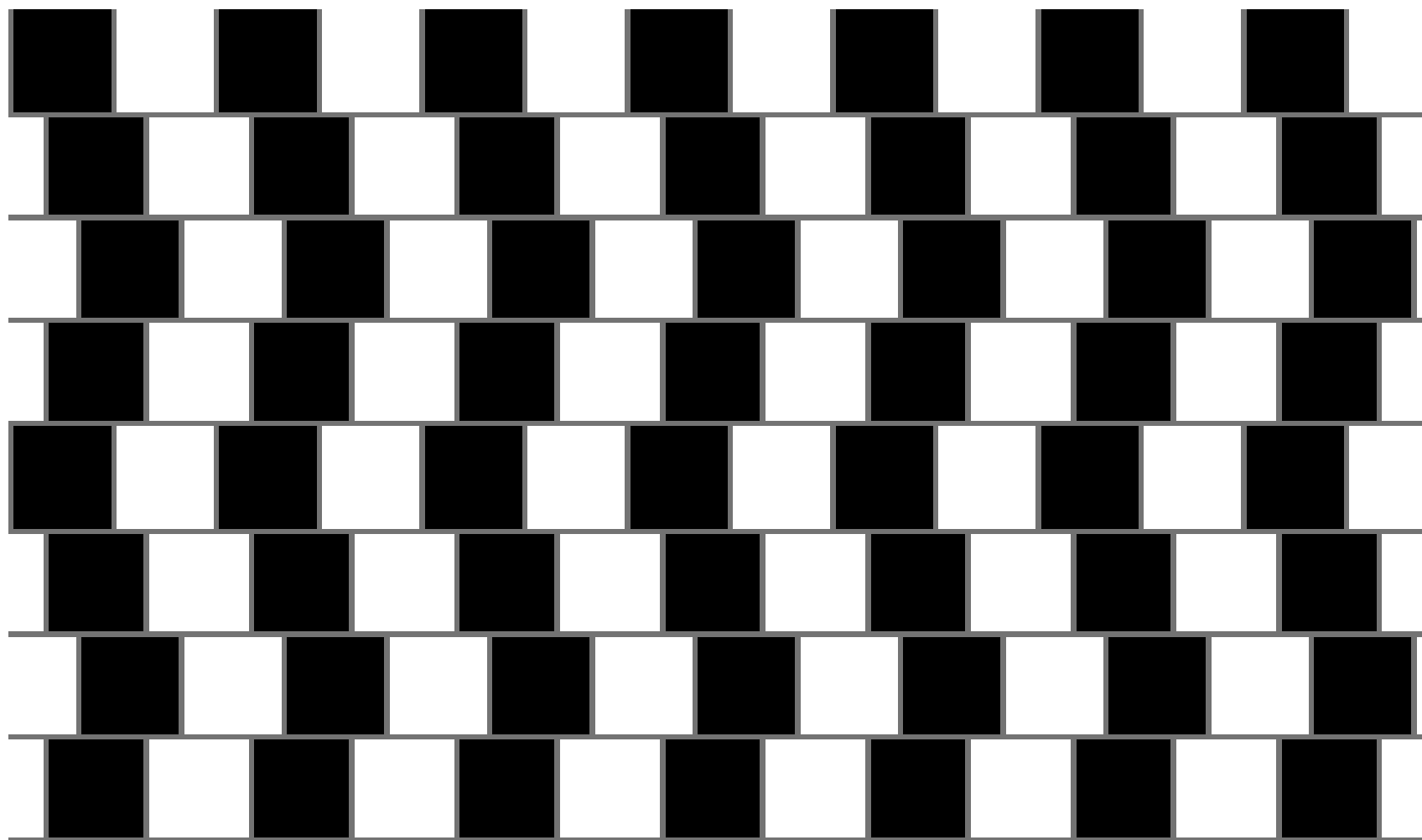
From where comes this "hole" ?

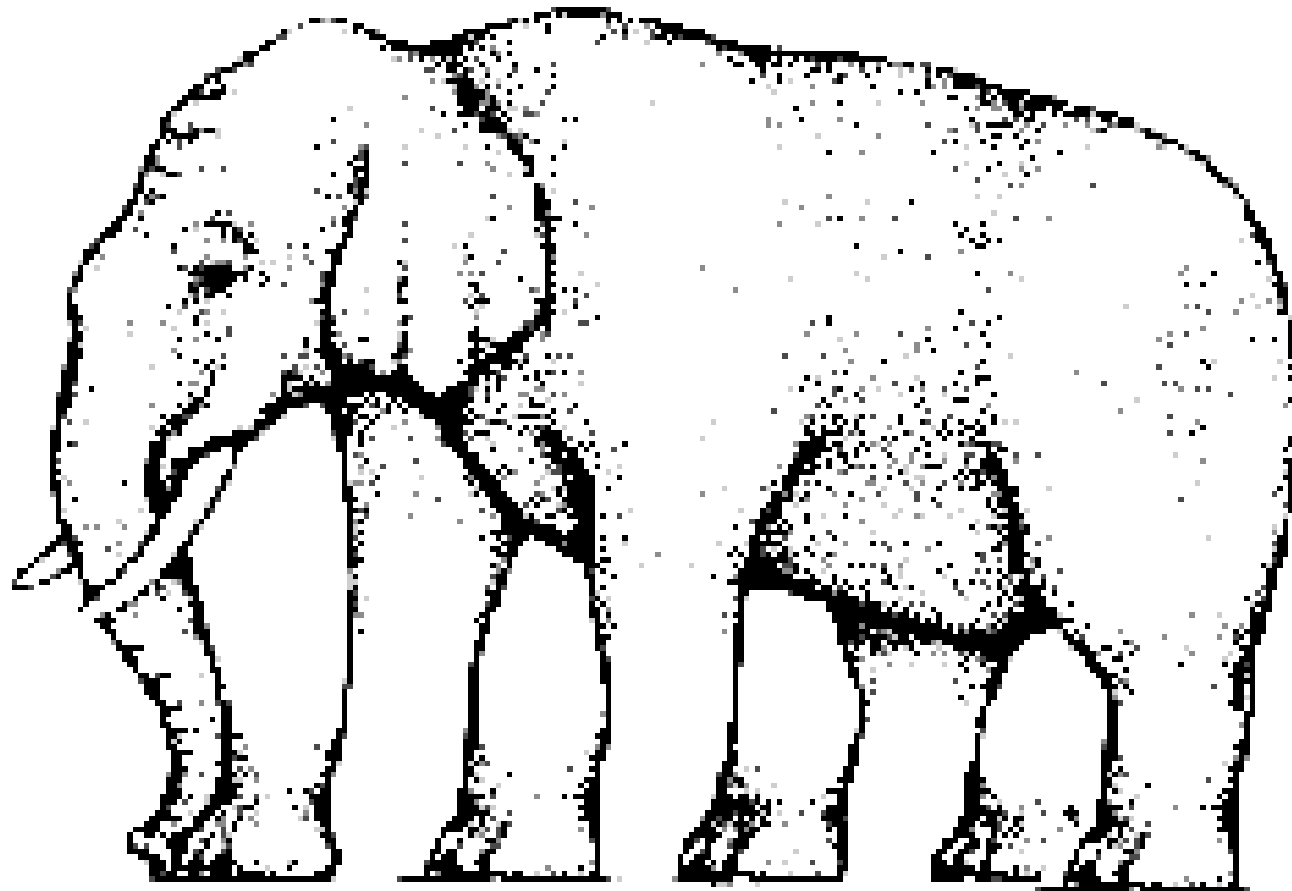
Do you see a couple or a skull?

Count the black dots! :o)

Are the horizontal lines parallel or do they slope?

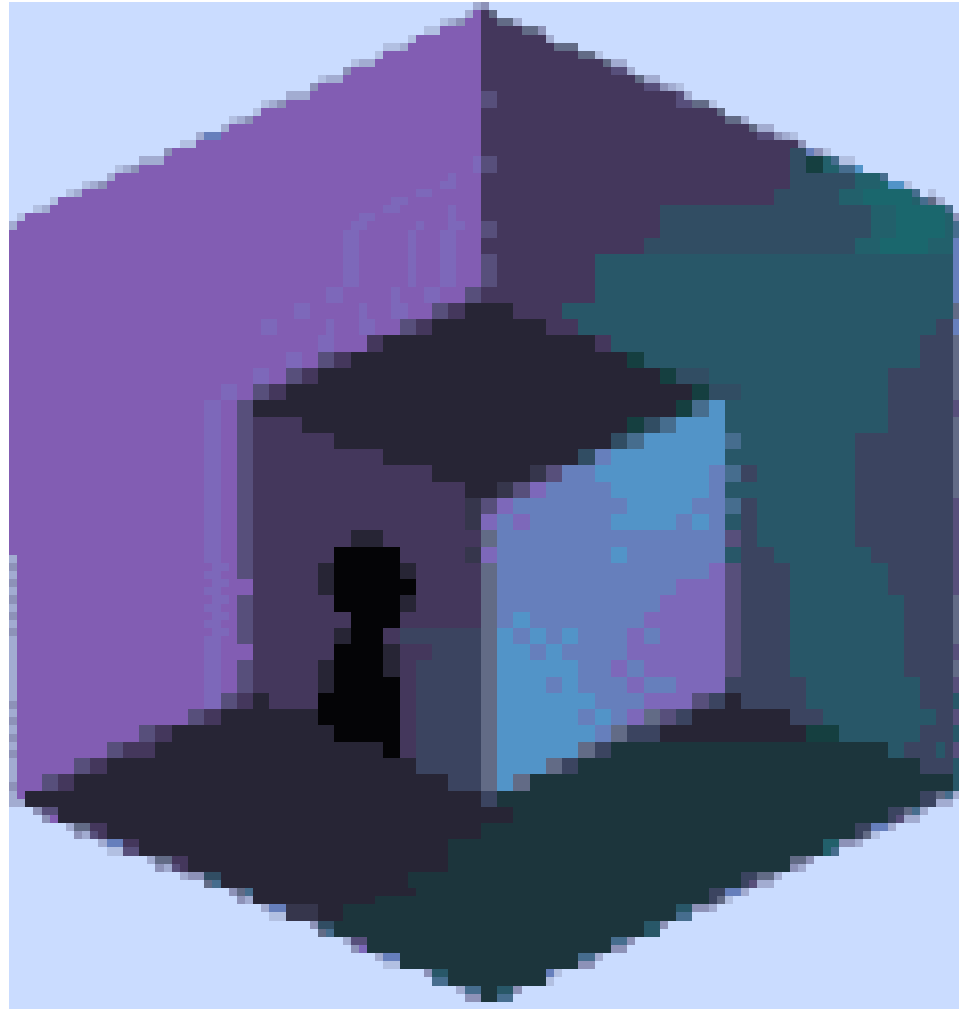
How many legs does this elephant have?

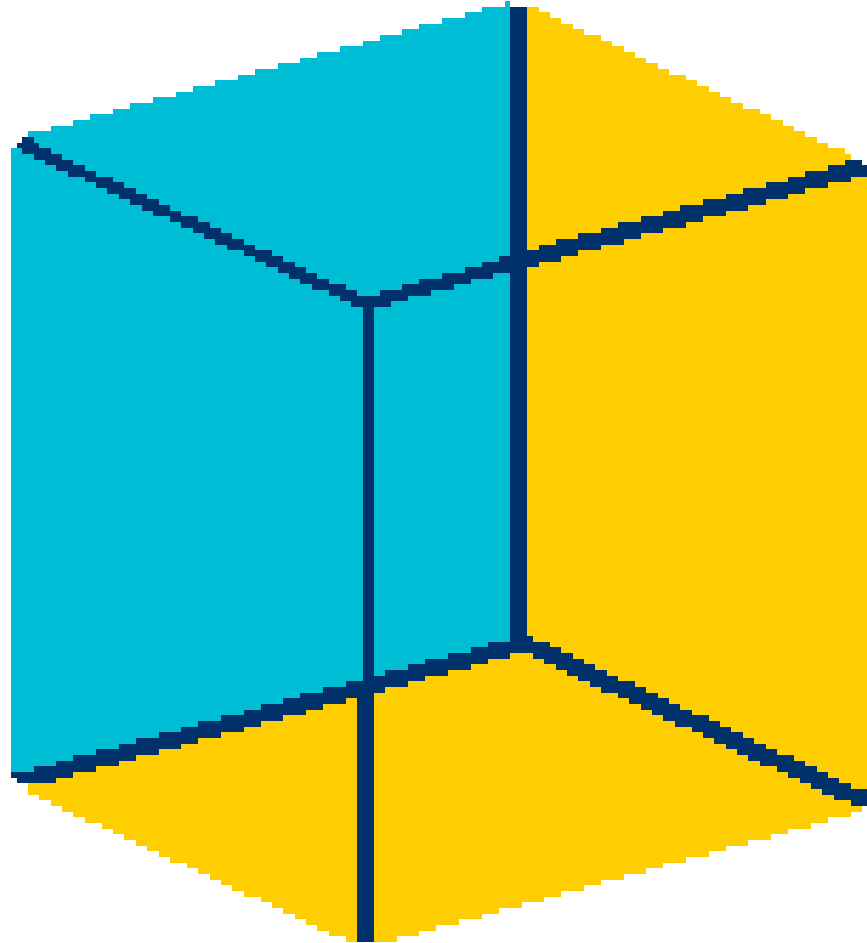
Do you see the three faces?

Do you see the face? Or an Eskimo?

**Do you see a cube missing a corner?
Or do you see a small cube in a big one?**

Is the blue on the inner left back or the outer left front?

Do you see a musician or a girl's face?

Do you see an old man's face or two lovers kissing?

Algıda seçiciliği etkileyen önemli faktörlerden bazıları şunlardır:

- ▶ Şiddet ve büyüklük
 - ▶ Zıtlık
 - ▶ Hareket ve yenilik
 - ▶ Yakınlık ve yoğunluk
-
- ▶ **Örneğin** bir sesin şiddetlenmesi veya bütün bir sayfayı kaplayan bir reklamın dikkati çekme olasılığı küçük bir sayfayı kaplayan bir reklamından fazladır.

Algıda Değişmezlik

- ▶ Uyarıcıların bize olan uzaklık ve yakınlığına göre görüntüleri değiştikleri halde onları aynı büyüklük ve renkte algılamamıza ‘algıda değişmezlik’ (kostens) adı verilir.
- ▶ Algıda değişmezlik üçe ayrılır:
 1. **Renk Değişmezliği (Parlaklık)**
(Gece gördüğün eve beyaz diyebilirsiniz)
 2. **Şekil Değişmezliği**
 3. **Büyüklik Değişmezliği**
(Gökyüzündeki uçak minicik değildir)

8.GRUP

- ▶ Etkileşim halinde olan, **ortak amaçları ortak değerleri ve kuralları olan ve kendilerini grup olarak hissedenden insanların oluşturduğu topluluklara 'grup' denir.**
- ▶ Grup, ortak sosyal amaçlara sahip, kimliği bilinen, **ortak çıkar ve değerlere sahip kişilerin sürekli birlikteliğidir.**

Grup olmanın şartları ve grupların özellikleri şunlardır:

- ▶ Bir kimliğe sahip olmak,
- ▶ Grup kendi normlarını, rollerini ve üyelerin nasıl davranacaklarını ortaya koymalıdır,
- ▶ Karşılıklı etkileşim içinde olmalıdır,
- ▶ Sosyal kontrol,
- ▶ Ortak amaç, çıkar ve değerlere sahip olma,
- ▶ Süreklilik

9. ROL DAVRANIŐI

- ▶ Rol davranıŐı, bireyin yapmakla yükümlü olduğu iŐleri belirtir.
- ▶ Birey bir anlamda toplumsal bir aktördür.
- ▶ Rol, statünün dinamik yönüdür.
- ▶ örneğin bir Ğretmen eğitmek ve öğretmek zorundadır, bu onun statüsü gereğidir. Bunları yerine getirirken doğru davranış gösterdiğinde rolünün gereklerini yapmıŐ olacaktır. Kısaca **Rol beklenen davranış biğimidir.**

Davranış Düzlemi

- ▶ **Davranış düzlemi:** Belirli bir sosyal yapı içerisinde ortaya çıkan, sosyal kabul ile sınırları belirlenen davranışlar topluluğudur.
- ▶ Davranış düzlemi içerisinde geçerli olan kurallar, bireyin **davranış standartlarıdır**. Kişilerden bu standartlara uymaları beklenir.

Davranış Düzlemini Oluşturan Kurallar

A. GENEL KURALLAR

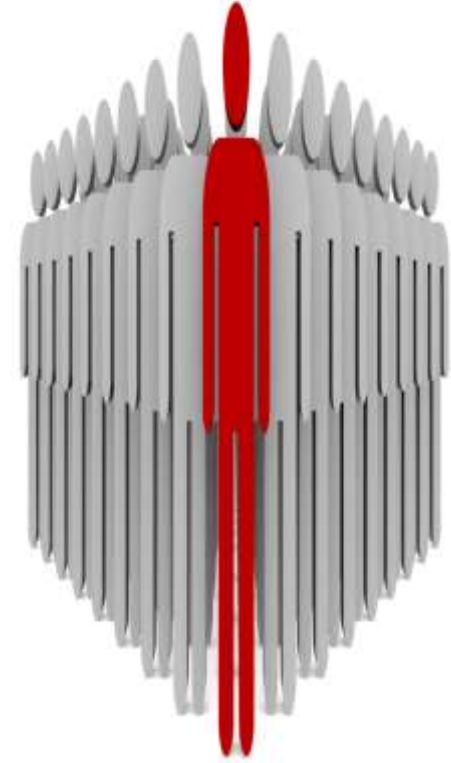
- Sosyal Normlar
- Tüm davranış düzleminde geçerli kurallar
- Bireyi, bu kurallara uymaya zorlayan güçler.

B. ÖZEL KURALLAR

- Bireyin içinde bulunduğu davranış düzlemiyle ilgili kurallar,
- Her davranış düzlemine uygun özel kurallar,

10. LİDERLİK

- ▶ Bir amacı gerçekleştirmek için başkalarını **sevk ve ikna edebilmeye liderlik** denir.
- ▶ Başkalarını etkileyen insan liderdir. Liderliğin tanımında iki ana faktör öne çıkar:
 - ▶ *Liderliğin Biçimi*; liderin diğerlerini etkilemek için seçtiği yol,
 - ▶ *Liderlik donanımı*; liderin başkalarını etkilemek için sahip olduğu özelliklerin bütünüdür.

Lider etkilemeyi aşağıdaki araçlarla sağlar:

- Meşru g (yasal güç)
- Denetim (dllendirme ve cezalandırma imkanından doğan g)
- Bireysel yetenekler (karizmatik g)
- Uzman olmasından dolayı duyulan güven ve hayranlıktan kaynaklanan g.

Liderlik Türleri

- ▶ Bürokratik Lider
- ▶ Yönetici Lider
- ▶ Demokratik Lider
- ▶ Otokratik Lider
- ▶ Siyasi Lider
- ▶ Ruhani Lider
- ▶ Liberal Lider
- ▶ Hümanist Lider
- ▶ Teknolojik Lider gibi...

Liderlik Özellikleri

- ▶ **Durumsal Özellik**
(Ortamdaki şartlar ve liderin doğuşu)
- ▶ **Kişilik Özelliği**
 - Fiziki özellik,
 - Yetenek,
 - Bilgi,
 - Deneyim,
 - Kararlılık ve tutarlılık
- ▶ **Davranışsal Özellik**
(Etkili İlişki-saygı uyandırma)

11. OTORİTE

- ▶ Otorite kavramı insanların toplu halde yaşamaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır.
- ▶ Bu zorunluluk, iş bölümü, örgütlenme, iktidar, güç ve yönetim gibi süreçleri beraberinde getirmiştir.
- ▶ Bu süreçler de otoritenin gerekliliği ortaya çıkarmıştır.

OTORİTE

- Organizasyon ve grup üyelerinin, fiili ve istekli olarak yönetici ve liderlerin emirlerine uymalarıdır.

1. Geleneksel Otorite
2. Karizmatik Otorite
3. Yasal Otorite

- ▶ İktidarı sağlama bakımından en etkili araç, **o iktidarın meşru olduğu düşüncesini** yerleştirmektedir. Çünkü güç her zaman aynı seviyede kalmaz.
- ▶ Otoritede en önemli unsur meşruluktur. İnsanlar **yöneten kişilere gönüllü itaat ettikleri zaman otorite vardır.**
- ▶ Güven, hakkaniyet, disiplin ve korku uyandırma kapasitesi otoritede bulunması gerekir.

12. NORMLAR

- ▶ Bir toplum içindeki **bireylerin nasıl hareket etmesi gerektiğini** ve belirli olaylar karşısında belirli tarzda davranmaya zorlayan kurallara norm denir.
- ▶ Normlar toplum hayatını düzenleyen ve kontrol eden yazılı ve yazısız kurallar bütünüdür.
- ▶ Yaptırımları kınama, nefret, hapis gibi farklılıklar gösterir. Normların en önemli işlevi **ben yerine biz duygusunu besleyerek kolektif bilincin gelişmesine katkıda bulunmasıdır.**

13. STATÜ

- ▶ İnsanların toplum içinde buldukları yere **statü** denir.
- ▶ Bireyler toplum içerisinde birden fazla ve birden çok statüye sahip olabilirler. Örneğin, okulda öğrenci, evde çocuk gibi...

Statüler Nasıl Oluşur?

1. **Doğuştan Getirilen Statüler**
(Erkek–Dişi, Türk–Alman)
2. **Sonradan Kazanılan Statüler**
(Öğretmen, doktor)

Sosyal Statü

- ▶ Fertlerin davranış düzlemi içerisinde bulunacağı yeri gösteren mevki ya da pozisyona **“sosyal statü”** denir.
- ▶ Örneğin aynı anda işte memur, evde kardeş veya eş, çevrede yetişkin birey, lokantada müşteri, hastanede hasta olmak mümkündür.

İlhan Erdoğan İşletmelerde Davranış Kitabında sosyal statüyü sistemli bir biçimde ifade etmiştir.

- ▶ Sosyal statü, bir davranış düzleminde belirlenmiş olan **yetki–sorumluluk alanıdır.**
- ▶ Sosyal statü, davranış düzleminin özelliklerine ve toplumsal yapıya göre şekillenecek ve işleyecektir.
- ▶ Toplumun belirlemiş olduğu (yaş, cinsiyet, evlilik vb) **genel statü faktörleri** bulunmaktadır.
- ▶ Davranış düzlemi **statik özelliklidir.** Fakat statü dinamik özelliğe sahiptir ve gelişmelere bağlı olarak değişir.